

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

תפילין

בקשה:

עקב המצב הנוכחי שאיננו נמצאים
בבתי מדרש כרגיל, נא לשלוח
לכמה שיותר אנשים כדי שיגיע
הלכות אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש לכם יד
בהפצת תורה ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

[לתרומות](#)

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תלפיק היום"
לעשות רצונך
בלרוב שלם

חוקי היום

"ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי להיות לי חיים..."

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים טובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

210

פרשת בא תשפ"א

דיני תפילין - 4

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

הפוסקים שלא נוהגים כרמב"ם בזה (ב"י, דרכ"מ, מ"ב סי' ל"ג סק"א), ועל מש"כ בזה (גליון 118 אות כ"ד), אמנם יש שגם חושבים שיש בזה עוד מעלה שלא צריכים לדקדק אם יתהפכו הרצועה כי שחור הוא משני הצדדים. אבל זה אינו, כי גם ברצועה שהיא שחורה משתי צדדיו, תמיד יש צד אחד שהוא הצד הנכון איפה שהוא חלק ומבהיק והוא הצד השיער, והצד הזה הוא תמיד צריך להיות לצד החוץ אע"פ שגם צד השני צבוע בצבע שחור (מ"ב סי' ל"ג סק"ב וביאה"ל שם ד"ה מבחוק), וכיון שכן אף אם צבע גם צד הפנים, עדיין צריך לדקדק שלא יתהפך הרצועה, במקום הקשר מעיקר הדין, ולאחר הקשר עכ"פ מצד שראוי לעשות כן (כפ החיים סק"א, שו"ת רדב"ז ח"ה סי' נ"ג).

ומטעם זה גופא יש אלו שמעדיפים הרצועות שהיו נהוגות מדור דור שצד אחד יהיה שחור וצד אחד לבן, שהרי כששני הצדדים שחורות קשה לזהות אם נתהפכה הרצועה, משא"כ כשצד אחד לבן קל יותר לזהות כשנתהפך (הגרי"א שיינפעלד).

דיני חליצת תפילין

סדר חליצת התפילין

תפילה של ראש תחילה. כשאדם חולץ תפילין, קודם צריך להסיר הג' כריכות מהאצבע (מ"ב סי' כ"ח סק"ב) ואח"כ הוא חולץ התפילה של ראש תחילה משום דכתיב 'והיו לטוטפות בין עיניך' כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים (שו"ע שם ס"ב).

א. **ביד שמאל.** יש חכמים שהיו נוהגין לחלוץ התפילין של ראש ביד שמאל שהיא ביד הכהה להראות שקשה עליו חליצתו, ואם הוא איטר יד שכל מלאכתו בשמאלו, חולצן בימינו כדי שלא לעשות חליצת התפילין במהירות (מ"ב שם סק"ו).

ב. **מעומד.** צריך לחלוץ תפילין של ראש כשהוא מעומד (שו"ע שם) כי דרך הניחתו כך חליצתו, ולגבי תפילין של יד, בני אשכנז שמניחים של יד גם בעמידה (רמ"א סי' כ"ח ס"א), צריכים לחלצן גם בעמידה (מ"ב סק"ו), ובני ספרד שמניחים של יד בישיבה (ע"פ הזוהר הובא ברמ"א שם), גם חליצתו עדיף להיות בישיבה, מ"מ יש שלא הקפידו על תפילין של יד על איזה אופן חולצתו (שו"ע הרב ס"ד).

ג. **לנשק התפילין.** מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתו ובשעת חליצתו (שו"ע סי' כ"ח ס"ג) ולא הוי הפסק בהנחתו כי אין בו שיהוי (שו"ת אג"מ ח"ד סי' ט).

זמן חליצתו

ד. **אחר יובא לצינון.** נהגו העולם שלא לחלוץ את התפילין עד אחר קדושת יובא לצינון (שו"ע סי' כ"ח ס"ג), ואלו שמתפללים נוסח ספרד, ביום שיש בו קריאת התורה, נוהגים שלא לחלצם עד שיחזירו ספר תורה ויניחוהו בהיכל (שו"ע שם), והצריך לחולצן לפני שמחזירים הס"ת להיכל, עכ"פ יזהר שלא יחלוץ השל ראש בפני הס"ת כדי שלא יגלה ראשו בפניה אלא יסתלק לצדדין או שישאיר טלית גדול על ראשו (מ"ב סק"ה).

טו. **אחר קדיש עלינו.** מ"מ טוב ועדיף שלא יחלוץ התפילין עד אחר קדיש יתום שאחרי עלינו (אריז"ל הובא במ"ב סק"ה, א"ר, פמ"ג, מ"ב שם סק"ו).

טז. **בשעת קדיש.** אנשים שנוהגים לקפל הטלית ותפילין ולהניחן בתיקן בעת אמירת קדיש לא יפה הן עושין, דמאז צריכים לכוון בעניית אמון היא שמיה רבא' שהוא במדרגה גבוה יותר מקדושה, ובודאי לא גרע משאר ברכות דרבנן דאסור לעשות אפילו תשמיש קל בשעה שהוא מברך (מ"ב סי' כ"ח סק"ו).

הלכות תפילין הם נחוצות מאד לדעת מאחר שהוא מצוה שמקיימים אותה בכל יום, אמנם הרבה אנשים חושבים שדיני תפילין משתייכים בעיקר לבחור שנעשה בר-מצוה, ומן האמת שיש הרבה אנשים שלא יודעים הלכות חשובות בה' תפילין, שהרי יתכן שפעם אחרונה שלמדו ה' תפילין היה בשעה שבעצמם נעשו בר-מצוה, ולכן כתבנו מדיני תפילין בפרשה של תפילין [בא], והוא יתוסף לדיני תפילין שכבר כתבנו עליהם בעבר. [דיני בתים של תפילין - גליון 117, דיני רצועות - גליון 118, דיני הנחת תפילין - 119].

שלא יתהפכו הרצועות

מקום הקשר

א. צריך שיהיה השחור שברצועות לצד חוץ ולא יתהפכו בין של יד בין של ראש (שו"ע או"ח סי' כ"ז ס"א) והקפדה זו הוא על חלק הרצועה שמקיף את הראש ע"י קשר, וכן על מה שמקיף את הקיבורת בידו פעם אחת, אבל ברצועה שמעבר לזה לא נאמר הקפדה זו (מ"ב סק"ח).

ב. לכן כשמניח תפילין של יד, יראה בעיניו לדקדק שלא התהפכה הרצועה במקום הקשר, וכשמניח התפילה של ראש, ימשמש היטב בידו ממקום הבית בכל צד עד הקשר וירגיש אם מונחים כראוי לפני הברכה (מ"ב סק"ט), ואח"כ יהדקם ויברך עליהם (רמ"א סי' כ"ח ס"ח) לאלו מבני אשכנז שנוהגים לברך על של ראש (רמ"א שם ס"ה).

ג. **אם נתהפכו הרצועות.** אם נתהפכו הרצועות במקום הקשר, נחלקו הפוסקים אם יצא עכ"פ בדיעבד (ב"י הובא בביאה"ל סי' ל"ג ס"ג ד"ה מבחוק) או שאפילו בדיעבד לא יצא וברכתו ברכה לבטלה (פמ"ג בביאה"ל שם, א"ר סי' כ"ז), ולכן בודאי שילבשם אחר שמתקנם כהוגן.

ד. אם נתהפכו הרצועות במקום הקשר, מידת חסידות להתענות או לפדות בצדקה (מ"ב סק"ח), ובזמן הזה שנחלשו הדורות וכשמטענים מתבטלים בלימוד בתורה באיכות או בכמות, הנהוג הוא שלא להתענות (שו"ת חיים שאל ח"א סי' י"ב), ובמקום זה, יתחזק בקדושת התפילין ויכול לפדות בצדקה.

הרצועות מעבר למקום הקשר

ה. חלק הרצועות שמעבר למקום הקשר, כגון המשך הרצועה בשל יד מה שכורך אח"כ על זרועו, ובשל ראש מה שמשתלשל לפניו אחר מקום הקשר, אין צריך להקפיד כלל שלא יתהפך לפי שאינו מעיקר המצוה, ומ"מ משום נוי המצוה ראוי להקפיד גם בחלק הרצועות אלו שיהיה השחור לצד חוץ אפילו בהמות (פמ"ג, מ"ב שם).

להעיר לאחרים על כך

ו. כשאדם רואה שהרצועות של אחר הפוכים, ורוצה להעיר לו על זה, תלוי, שאם הם הפוכים במקום הקשר עצמו אז חייב הוא להעיר לו כך שיקיים מצות תפילין, אבל אם במקום הקשר הוא מונח כהוגן ורק חלק הרצועה מעבר לזה נתהפך, אינו מחויב להעיר לו ע"ז מאחר שאינו לעיכובא כלל כנ"ל.

הרצועות השחורות משתי צדדים

ז. לאחרונה הרבה יותר אנשים משתמשים עם רצועות ששחורות בשתי הצדדים, והוא משום שכן יש פחות חשש שייסדק הצבע ברצועות או שניקבו השחורות במשך הזמן, וגם משום שאולי חוששים לדעת הרמב"ם (פ"ג תפילין ה"ד) כמו שחששו לדעתו ע"פ קבלה, על אף שכבר העידו

תפילין שנפלו מידו

תפילין שנפלו לארץ בלי נרתיק

יז. בלי נרתיק. אם בית של תפילין נפל לארץ ח"ו כשהוא אינו בשום נרתיק או כיסוי, בין תפילה של ראש ובין של יד, בין של רש"י ובין של ר"ת (מור"ד בשו"ת שבט הקהתי ח"ד סי' כ"ה), נוהגין שזה שנפל התפילין מידו מתענה יום אחד, שהרי הוא סימן לו מן השמים שצריך לחזור בתשובה (שו"ת מהר"י ברונא סי' קכ"ז, מג"א סי' מ"ד סק"ה בשם משפטי שמואל סי' י"ב, מ"ב סי' מ' סוף סק"ג).

יח. אם ביום שנפל לו התפילין עדיין לא טעם משהו, עדיף שיצום אותו יום כי סימן מן השמים שאותו יום צריך תשובה, אבל אם כבר טעם משהו באותו יום, יצום ביום אחר, אחר שיקבל עליו הצום בעת מנחה (שם, באר היטב סי' תקע"א סק"א בשם הכנה"א), ואם בכל זאת מרגיש שרוצה להשלים בצום אותו יום שנפל, היום שנחלשו הדורות יכול הוא להשלים אותו יום אע"פ שכבר טעם (שו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' ל"ד).

יט. זקן או חולה. זקן, חולה או אדם חלש שקשה להם הצום, יפדה התענית בצדקה (שו"ת חיים שאל ח"א סי' י"ב).

כ. אברך או בחור. מי שהתענית יפריע לו בלימוד, ובפרט אברך או בחור שלומד כל היום, יכול לסמוך על פריית התענית בצדקה (הגריש"א, קו"ה הלכות תפילין סס"ה), ולכל הפחות יוסיף בלימוד באיכות ובכמות (שו"ת מהר"י ברונא שם), וכן יוסיף בזהירות קדושת התפילין.

כא. נפל לארץ עם התפילין. מי שנפל על הארץ כשהוא לבוש בתפילין ונשארו התפילין עליו, אינו צריך להתענות (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ל' אות ה'), וכמו שמצינו לגבי אדם שנפל וספר תורה בידו ונשאר הס"ת עומד בידו שאינו צריך לצום (שו"ת הר צבי ח"א סי' מ').

כב. נפלו על השלחן. תפילין שנפלו מידו על השלחן, אינו צריך שום כפרה, ולכן עצה טובה לכל אדם שמטלטל תפילין בין בשעת הנחתן ובין בשעת חליצתן, תמיד ידקדק לטלטלן מעל שלחן, כך שאפילו אם ישמטו מידו, יפלו על השלחן ולא על הארץ ח"ו (חזו"א, דינים והנהגות פ"ג אות ט').

כג. ראה שתפילין נפל. בס"ת גם הרואה שס"ת ח"ו נפל צריך לצום ולא רק את מי שנפל ממנו, אבל בתפילין אינו כן ורק זה שנפל ממנו המנהג לצום אבל לא זה שראה שנפל (שו"ת משפטי שמואל סי' י"ב).

כד. עצה טובה. אלו שתוחבין הרצועות של הראש מתחת האבנט כדי לשמור על עמידתן בצד הנכונה (לעיל אות ה'), ידקדקו להוציאם מזהבנט לפני שמסיימים התפילה של ראש, כי אחרת, אם ישים התפלה של ראש על השלחן ויפנה ללכת מהשלחן, בקל יכול התפילה לזיז את ארצה ח"ו (מור"ד הגרש"ק גראס, אורח כהלכה עמ' מ"ט).

תפילין שנפלו עם נרתיק

כה. בקופסאות התפילין, שיידלך [tefillin boxes]. אם בתי התפילין נפלו כשהן היו כבר בקופסאות של התפילין באופן שבית התפילין מכוסה בכל צדדיו והבית עצמו לא נגע בארץ, י"א שעדיין דינו כנפלו תפילין לארץ והוא מאחר שקשר היד בתפילין של יד והדלי"ת בתפילין של ראש מגולים וגם להם יש קדושה (ב"ח סי' קנ"ד, פמ"ג שם משב"ז סק"ב) ולכן כשהקשרים נפלו ונגעו לארץ דינו כתפילין שנפלו לארץ (מהר"א מבעלזא, שו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' רע"א).

כו. אבל אחרים ס"ל שכל שהבית של תפילין מכוסה לגמרי והיינו הקיצוצא, המעברתא והתיתורא, נחשב כבתוך הנרתיק ואינו צריך לצום, ועכ"פ אפילו אם אינו צריך לצום, עדיין יתן פרוטה לצדקה (מ"ב סי' מ' סק"ג), ואם מכוסה בקופסא רק חלקו, כגון שנפל לארץ והתיתורא היה מגולה ונגע בארץ, דינו כנפל לארץ בלא נרתיק (אורחות חיים ספינקא סק"א בשם א"א בוטשאטש).

כו. בנרתיק של תפילין. אם נפל התפילין כשהן בתוך הנרתיק של תפילין דהיינו השקית של תפילין, לכו"ע אין מנהג לצום, ומ"מ ראוי ליתן פרוטה לצדקה (מ"ב שם).

שלא יגרר הרצועות על הארץ

כח. יש לזיזר ולהקפיד על קדושת הרצועות שלא יגררו על הארץ בין בשעת הנחתן ובין בחליצתן, אמנם אם נגררו על הארץ, אינו צריך כפרה על זה (א"ר סי' מ' סק"ה, מחצית השקל סי' מ"ד סק"ה).

הנחת תפילין ע"י אחרים

מי שהונחו עליו התפילין מברך

כט. מצות תפילין כפשוטו הוא שיהיה מונח עליו תפילין ולא את עצם מעשה הקשירה, ולכן כשאחרים מניחים תפילין על אדם אפילו כשאינו מסייע שום דבר, האדם עצמו מברך 'להניח תפילין' ועל מצות תפילין ולא זה שמניח וקושר עבורו, ומ"מ אם יכול לסייע קצת בהזזת גופו עדיף לחוש ולעשות מפני שהקשירה הוא המצוה (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ד' אות ב', שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ח').

אצל אדמו"ר

ל. נהגו חסידים ואנשי מעשה להולך בניהם ביום שמתחילין להניח תפילין אצל אדם חכם וצדיק שיניח לו תפילין שיהיה כשליח במצות האב לחנכו במצוה וילמדוהו אורחת חיים כיצד להניח תפילין, ויזרו בו לקיים מצוה גדולה ויקרה וחביבה זו כהלכתה, ולהתכוון בה בכוונה טהורה וברורה ובמחשבות קדושות (אות חיים ושלוש סי' ל"ז סק"ה), ואף ביום שני יש לאביו או לרבו להראות לו ולהשיג עליו שמניחן כהוגן (שם).

הנחת תפילין לחולה

לא. לאחרונה ל"ע היו ויש הרבה חולים שאינם יכולים להניח תפילין לעצמם, ודנו הפוסקים בכמה אופנים איך וע"י מי אפשר להניח להם תפילין.

לב. למחוסר הכרה. חולה שמחוסר הכרה כגון כשהוא מורדם אין להניח עליו תפילין, קודם כל משום שהוא פטור מתפילין, אבל גם משום גוף נקי שמטעם זה אסור לישון שינת קבע עם תפילין (ש"ע סי' מ"ד), ומורדם יותר גרוע מסתם שינת קבע (מור"ד בשו"ת שבט הקהתי ח"ד סי' כ"ד).

לג. ע"י אשה. יש הס"ל שאין אשה כשרה לקשירת תפילין לאיש (הג' מיימוני פ"א יציצית אות ט') והרמ"א כתב שטוב לחוש לכתחילה (רמ"א סי' י"ד ס"א), מ"מ רוב פוסקים ס"ל שאשה כשרה לקשור תפילין לאיש (ש"ע שם), ולכן כשאין איש אחר שיכול להניח תפילין לחולה, מותר לכתחילה לאשה להניח תפילין על איש (שו"ת מהר"י אסאד סי' י"ט, שו"ת מנחת שלמה שם), ומ"מ כשהיא ע"י אשה האסורה לו ואין לו ברירה אחרת, עדיף כשהיא לבושה בכפפות על ידיה וכדומה (שו"ת באר משה ח"ד סי' ו').

לד. ע"י נכרי. כשאין אפשרות אחרת, בדיעבד מותר גם להניח תפילין ע"י נכרי ומ"מ עדיף אם יכול לסייע קצת בהזזת ידו וראשו ואז גם יכול החולה לברך על הנחת תפילין (שו"ת קנין תורה ח"ב סי' ק"כ), וע"י נכרי עדיף מאשה הזרה לו שיכול להביאו לידי הרהור (שו"ת באר משה שם).

לז"נ מוה"ר אברהם ב"ר משה בלייער ז"ל
שו"ב ש"צ מ"צ עיר באילנאק
נפטר ג' שבט תרס"ב מנוח"ב ווערבאס

הגלוין נתרם לז"נ מוה"ר הרה"ח ר' משה ב"ר ר' חיים אפרים פרענקל ז"ל
מנזע אראלים ותרשישים
נז"נ לרבותינו הק' הרה"ק ישמח משה וייטב לב
נפטר בשם טוב בקדושה
ד' שבט תשס"ה

בית המדרש
בית הלל
לתורה ולתפילה
ע"ש הרבני המנופל מוה"ר אהרן הלל בן הגה"צ מוה"ר מרדכי פארהאנד זללה"ה

מזל"א טבא וגדיא יאה
נשגה בזה ברכת מזל טוב לזידינו
הגאון מוה"ר ר' חיים אהרן בלייער שליט"א
בעל היחזקי חיים' המאיר בכל קצווי תבל
מברית התכונן של בית מדרשינו
לרגל הכנס בני הבחור אברהם היקר והחשוב
ני"ו לעול התורה והמצוות בשעסומ"צ
יהי' שיזכה לעולות במעלות התורה והיראה
לתפארת המשפחה הרוממה והחשובה ויגדל
לאילנא הרבנא בתוך כרם ישראל

המברכים מעומקא דליבא
מוה"ר הרב שליט"א זמתפללי ולמוה"ר ביהמ"ד
רחוב מנחת יצחק 11 ירושלים עירית תובכ"א

סימן טוב ומזל טוב

הוקדש לרגל שמחה השרויה
במעון מורינו הרב שליט"א
בהכנסת בני היקר אברהם ני"ו
לעול התורה והמצוות,
העליה לתורה יתקיים בעזרה שיי'ת
שבת קודש פ' בא' י' שבט

הקב"ה יעזור שחתן הבר מצוה יגדל לאילנא
ברבכי בדרך התורה והמסורה ע"י אבותינו
וליגדל בתורה ויראת שמים ובמידות טובות,
ושיהיה מקור לרוב נחת דקדושה לכל משפחתו
ולזקניו המפורים ולרבותיו החשובים

הוקדש לרגל השמחה אצל דינא דמתא
ידידי מורינו הגאון המפורסם
בעל חוקי חיים שליט"א
לרגל היכנס בני היקר והחביב עדין לגדולות
כמו אברהם שיהיה
וברכתי מעומק הלב שיוכו חורו לגדלו
לתורה להופה ולמע"ט ולמדות ישראל,
וילך בדרכי אבות להגדיל תורה ולהאדירה.
ובד בבד זכות נעימה לי לברך את קונו
ידיינא איש המודות המפורסם בחסדיו
ביראת ה' טהורה ועושה חסדים
רבי יחושע שמואל בלייער שליט"א
ואת האיש הגדול באמונתו ובטחונו בהי"ת
הרב רבי יעקב פריעד שליט"א
שירונו מכל יו"ת רז"נ דקדושה מתוך
בריאות שלימה ואינתה
כברכת ידך ושכן המשפחה הכבודה
מנשה ישראל רייזמאן